

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

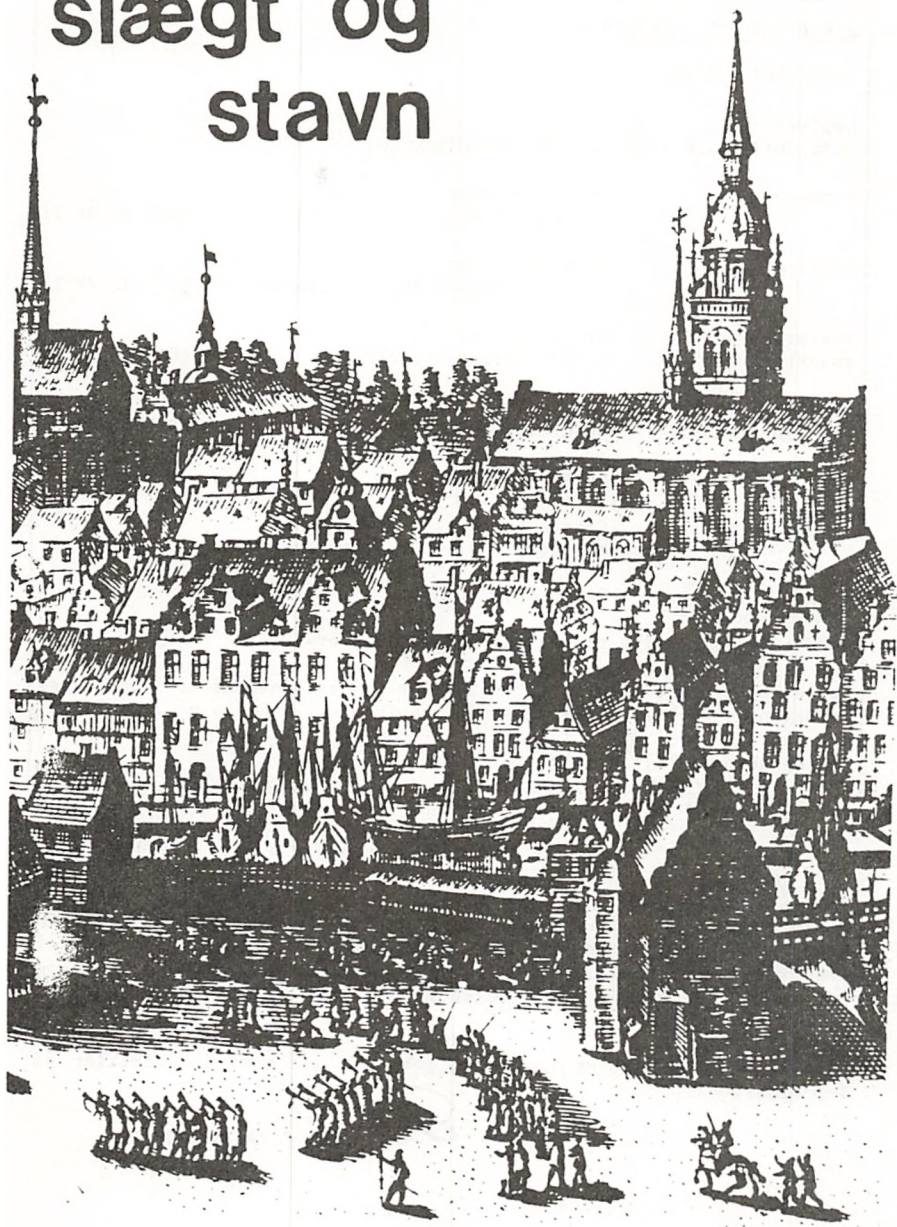
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

slægt og stavn

nr. 1 1985

S L Æ G T O G S T A V N

ISSN 0107 - 539x

udgives af
SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORKØBENHAVN

Formand: Jørgen Aasberg
Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - (02) 97 01 71

Kasserer: Lone Wredstrøm
St. Kongensgade 89, 2., 1264 K - (01) 32 79 13

Ansvarshavende
redaktør: Pia Bondesson
Nordre Røsevej 1, 2300 S - (01) 58 38 78

Øvrige redak-
tionsmedlemmer: Bjørn Sommer
Åboulevarden 14, 2200 N - (01) 35 23 89

Lone Wredstrøm

Grethe Aasberg
Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - (02) 97 01 71

Tryk: Reproset, København

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer.

For enkelte numre er prisen kr 10 eller 1 årsabonnement kr 30 (3 numre pr årgang), der kan indbetales på foreningens girokonto nr 2 20 86 28.

Indlæg sendes til: Nordre Røsevej 1, 2300 S.

F R A R E D A K T Ø R E N

Med dette nummer af Slægt og Stavn prøver redaktionen at give vores foreningsblad et nyt udseende, idet vi dermed håber, at bladet forskønnes og samtidig bliver lettere læseligt. Dette kan gøres takket være vores nye redaktionsmedlem Grethe Aasberg, som står for idé og udformning. Redaktionen vil meget gerne høre læsernes mening om det nye udseende.

Samtidig påmindes vores læsere om gerne at sende mindre artikler på 1-5 sider.

Pia Bondesson

**En beretning om Københavns brand
i oktober 1728 af Kirstine Marie
Kremmer's på Fredensborg.**

Lidt om Kirstine Marie Kremmer's familiemæssige baggrund og hendes beretning:

I 1678 kom det gamle landsæde, Østrup, tilbage til kronen. I den anledning blev Peder Sanshøj Christensen, kaldet Peder Gartner, ansat som forvalter af det kongelige gods. - Da han nåede pensionsalderen, overtog sønnen, Lorenz Pedersen, embedet. Han havde giftet sig med en pige i København, Marie Margrethe Pedersdatter, datter af tømmersmand Peder Christoffersen. - Fra ham arvede hun et hus på hjørnet af Studiestræde og Vestervoldgade i København.

Lorenz Pedersen døde få år efter ægteskabet tillige med deres eneste barn. For at bevare embedspositionen giftede Marie Pedersdatter sig hurtigt igen med gartneren Johan Kremmer, født i Mecklenburg, byen Pustohl ved Büttzau. Han havde lært gartnerkunsten hos Johan Jensen ved Kloster Kühn.

I dette ægteskab kom to børn, Lorenz (som døde sammen med sine forældre 1730) og Kirstine Marie, døbt i Asminderød kirke 23. juli 1713.

Kirstine Marie gik i skole hos kantor Gyrsting på Fredensborg Slot, som Frederik d. IV havde bygget på det gamle Østrup's grund. Johan Kremmer blev den første slotsforvalter. Han førte regnskab over lånte senge og sengeklæder, når slottets beholdning ikke slog til, og benyttede her til stilebøger meget lig vore dages stilehefter. I et af disse hefter havde han kun brugt de

første sider og på et tidspunkt overladt den til Kirstine Marie som øvelsesbog. - På grund af de første siders regnskab kom hendes skrivesvælses derfor med i slotsforvalterens skifte i 1730.

Kirstine Marie skrev på de fleste sider citater fra bibelen efter kantor Gyrstings forskrift - men bagest i heftet hendes egen beretning om den store ildebrand i København 1728.

Branden brød ud den 20. oktober og må i sin voldsomhed have været synlig helt til Fredensborg. Naturligt nok har familien Kremmer været øngstelig for deres ejendom, og er ved første lejlighed taget ind til hovedstaden.

Brandforsikring havde man ikke, den kom først til i 1731 som følge af branden. Men huset på hjørnet havde undsluppet katastrofen. Ejendommen er senere afløst af den nuværende, hvor kaffehuset Linnet i mange år havde en kendt forretning.

Den unge pige har med egen ortografi og med kraftfulde udtryk givet et godt billede af ødelæggelsen. Beretningen er vist den første, som findes, skrevet allerede den 29. oktober.

Kirstine Marie Kremmer blev gift med præsten i Ølstykke J F J Zahrt i 1737. Jeg har ikke undersøgt, om de havde efterkommere, men er det tilfældet, måtte det være interessant, om de fik denne egenhændige beretning fra en svunden fortid.

Kaj Strandberg
1982

Københavns brand 1728

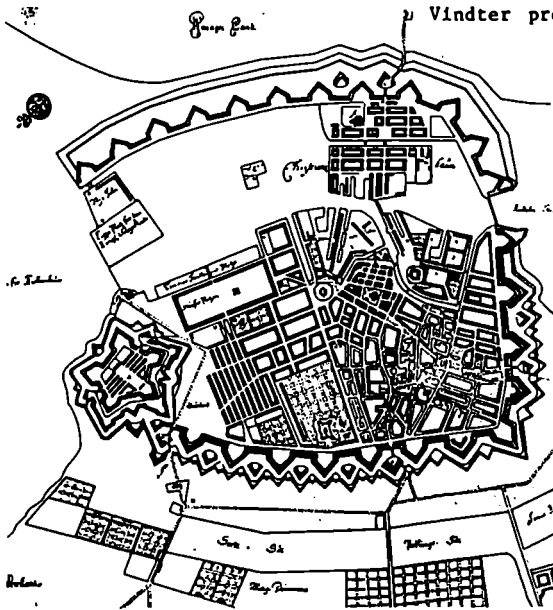
Onsdagen d. 20de October 1728 om aftenen Klokken 7 1/2 begyndte Ildebranden lige over for Vagten af Vesterport i en Hødker Kielder, som efter beretning har haft Ilden hos sig fra Klocken 5 om aftenen, men da først Brast ud med saasan vehemence, at den strax antændte aldt det Som i nærværelsen var, Sær formedelst Mangel af Vand, saa som Vandet Just paa den tiid og nogle dage før Var taget bort, for 3 quart^r af Byen Hvor over ingen Rødning Kunde Være, Men Ilden tog Jo mer og meere overhaand den ganske natt i glemmen, og næstedagen efter, saa at strax om formidagen efter Heele Væstergade og huusene paa gl:toft stod i dend hæftigste Brand med aldt det Hamp, Hør, og Tiere, Fourage og andre brendende Vahre, som Var i dend der Værende, Mængde, af Hørboer Brøger og gastglvergaarde, Hvor Ilden og gnister fløy omkring i Luften, saa tyk som Snee, og ingen Menniskelige Magt Kunde hielpe, till

dis Meere ulycke kom og samme natt Kl:12 der foruden Brand i en Brøggergaard midt i Nørregade, Som derfra brendte till begge Ender, og Bøge sider, Baade imod Volden og dend Tydske Kirke, saa at Bispegaarden og kom i Brand, og strax efter Brast Ilden med Ens ud fra Øfverst til nederst på dend store Spier af Vor frue Kiercke, som i Mindre tiid end en 1/2 time styrtede ned, der paa Kom dend Tydske Kiercke i brand og Universitetet Consistorium, til deels er bleven bestaende, Resten tillige med alle Professorernes og Præsternes Residentzer baade til Vorfrue og dend Tydske Kirke er forlaaret, fra Væstergade, og gl:torft gick Ilden samme dag, og fredags natt nest efter med saadan Hæftighed fart, icke allene Larsbiørnsstrædet, Studiestrædet, St. Pederstrædet igiemmen, og lange omkring Volden till dend Reformerte Kircke, og gotters gaden Som Med aldt Hvad der var i Mellem Nørre og Væster port er lagt i adske tillige med Kiøbmæggers gaden og en deell af Pilestrædet indtil Silchehuset, som dog er Conserveret Men end og Med samme furie Borid Sig ud paa bege sider af gl: og Nye Torv ned ad Klæde Boederne, skindergaden, Uhfeldtz, Klosterstrædet Vimmelskafte og Raadhuusstrædet, saa at Raadhuset, Helliggeistes Kirke Trinitates Kircke med det derpaa Værende store Biblioteque Præsternes Residentzer til alle bemeldte Sogner 4^r Publique Colegier for Studenterne nemlig Walkendorfs i St. Pederstrædet Borckens Eglersens og Regensens Nuimere paa Kiøbmagergade er der brendt 0000 (kruseduller! red) indtil den ene side af Silckegaden og på dend anden Side indtil Kej Klinges, Vimmelskafte er aldt brendt indtil forbi Hellig-

geistens Kircke paa dend Enne Side og paa dend anden Side indtil Apotequet Som og forloret Winde var Imdlertid paa S: og W: Wandabel Kulling af og til med temmelig stærk Blæst iblandt stille og med hæftig regn. Om fredagen gav Gud een god S:O: Wind som bar Ilden fra de steder som er Conserveret. Der over er Kalleboederne og dend der i Værende Hans Kongl; Høyheds Residentz Ved een særdeles Guds naade og stor Møye bleven frølst, Dog er fra enden af Raadhuusstrædet langs omkring sæbesyderiet med alle der imellem og Veyerhuuset Vaarne Huuse af brendt, tillige med Snarregaden. Men ved Veyerhuuset og dend der lige over for Værende Høys-angsgaard gaf gud lycke at Ilden blev stutztet og fredags Eftermiddag mod aften stillede sig tillige Vel brendt det paa Sæbesyderiet og ved Lær-

strædet. Dog (gav) Gud et Hort Veyr af WN; W; og om da Ilden Hafde brendt med dend furie som før, Kunde der aldeeles intet bleven frelst, Men Gud gjorde det mod alle Menniskelige tanker, at Ilden blev inden sine grendser, saaledes er dend skønne stad efter Gud behag hiemsøgt og nu icke 3 Kircker er tilbage, St Nicolay, Holmens; og garnisionens Christianshafns Kircke iberegnet, de andre som for bemeldte med deris heele og mer liger i adske, og er nu innt andet end et græsseligt Spectackel, efter det over slag som allerede er gjort er 3288 huuse og gaarde brendt og runeret, og dend skade allens over gaar 60 td. guld foruden at rigne Meubler Kjøbmands godz, Kirker Hospitaler de kostbare Biblioteker og alle publike Bygninger formedelst hæftighed af brenden, og dend Mængde Brænde som til hver huus har været indkøbt til Vindter prouision, har der nu 6

Den lyse del er det beskadigede.

dage og netter Været noch at bestille med at holde Ilden fra at bryde ud paa nye, og stødesse maatte Holdes Vagt Ved Sprøyter paa alle de steder, som Var nogen fahre Saa at een dele af folckene uden Rast og roe har maattet Trauailere og her er ingen som enten med sit Eiget eller det publike har faaet sin deel af arbeide, Vagt og Møye, enfin dend Desolution er icke at beskrifve, og lige saa lidet dend Desordre og generall Confusion som saa lenge branden Ved Varede har Været, saa Snart ingen Commande har Kundet Været over

Folkene, fordi alle Mennsker har Vildet Bierget deris godz, og ingen har holdt sig sicker, Endog i de qvartøre af Byen som er Saueret, Saa at et par Karlle har Kundet faaet 1rd eller 2 for at bære en dragt en gade lang, og et Vognmandslæs har Ordinærremment Koat 7rd ia der er ingen Jo har budet for at køre et læs 10rd ad 30rd har dog for mange icke Været at faae for penge. Christiavn, Amager og huusene uden for byen er saa fuld Proppede med folck og godz, at der er icke mere Rom, nogle 1000de fattige Mennsker har nu i 5 dage maattet ligget paa Volden, Hallens Aas og Kongens Have og andre publique Pladser i alle dend ulycke, har dog Gud været saa naadig, at lade Kalleboderne Slotz Holmen Gammelstrand Østergade Hallens Aas Rosenborgs nyehafn, og aldt hvad der er af byen paa dend side lige ud til Toldboden blev frelst og nu idag tegne det til, at endelig branden paa de stæder, hvor man hidtil har frygtet for at ilden Kunde bryde ud paa nye, blev dæmpet saa mand begynder at (recolligere?) sig af dend generale desolation og frygt for meere ulycke, og folck leder sig huus Værelse og hvor det kand, saa at de

bliver samlet under et Tag som før aldrig har set hinande, eller tenkt paa Sligt Imidlertid har det i saa beklageleg een ruin, næst Gud, Været de mest Miserables største Soulagement at Hans Kong: Mayst har giort saa naadig Anstalter at nogle 1000de Bønder paa landet her omkring er Bleven strax Commenderet, for at Biørge folck og godz med deris hæste og Vogne, Hans Mays^t har ladet udeele Smør brød og øll icke alle ne til de meste nødlidende Mennsker, Men ogsaa til gaarnisonen og Matroser og ligeledes ladet distribuere penge, der er ordineret fri fordringskab for enhver som Vil Reise her fra, baade for deris Persohner og meest fornødne godz, ligeleedes satt en Commission som hver dag delibererer om de tienligste anstalter, i denne Miserabel tilstand er Consumption og accise fri givet. Hans Mayst har allernaadigst forøret Præsterne hvis Residencer er afbrent nogle 1000de rd. i Croner, og Bischopper 1500rd enfin Hans Mayst lader intet manquere af aldt det der er practicabel.

Kjøbenhafn d. 29 October 1728

Indsendt af Inez Kern-Hansen

*Paa Taget lå jeg för
til Skiul paa Herrens Tempel
Paa Væggen henger nu
Guds vræde til et Stempel
Den Ild mig luttrede
Som Gud i vræde sendte
Da meeeste Kiöbenhafn
mid Kirker sex afbrendte
D. 20. 21. 22. Oct. A. 1728*

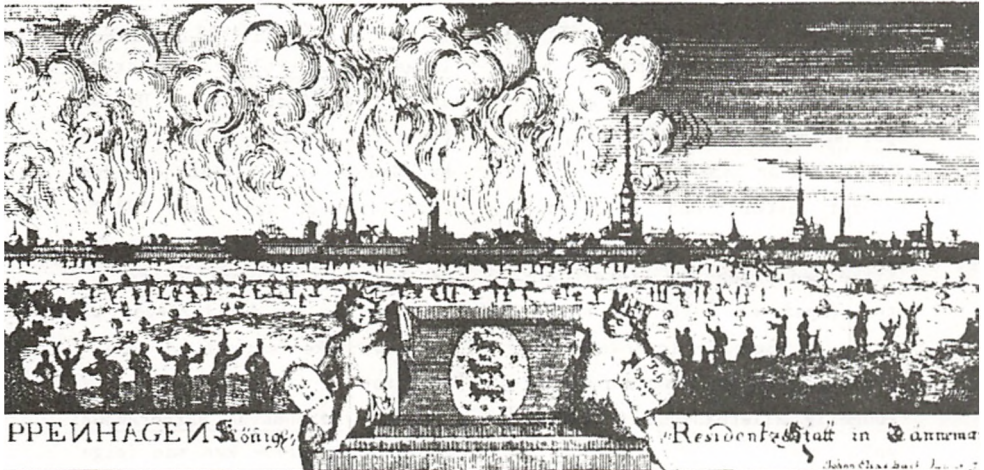
*In
Memoriam Incendii
Hafniensis
A. 1728. d. 20. Octobr
accensi.*

Af det smeltede bly fra Frue kirkes tag fremstillede denne plade
•Til minde om Københavns brand Anno 1728 d. 20. oktober•, som
den latinske tekst lyder. Bymuseet.

Brandfolk i arbejde. Vand slæbes til brandstedet på en slulle, to mand bærer en hånd-

sprøite, og en »undersprøitemester« løber af sted med en brandspand. Stik fra midten af 1700-tallet. Kgl. Bibl.

Til minde om en storbrand i Schwäbischen Hall 1728 udgav man en bog, der også indeholder ovenstående prospekt af Københavns brand samme år. Flammerne og det knækkede spir er en bearbejdning af et ældre byprospekt. Fra „Traurig und wemütige Beschreibung“. Biblioteket, Københavns Rådhus.

Fra: "Københavns historie. Bd. 2. Ved Sv. Cedergreen Bech"

**Månedens begynder at dreje,
når..**

Sætningen lyder mystisk, helt uforståelig, men ikke desto mindre er den hentet fra ca 180 år gamle arkivalier, nemlig Københavns Watenskouts protokoller på det Sjællandske Landsarkiv. Forklaringen kan læserne få i det følgende:

Undertegnede er så heldig at have en skibskaptajn blandt sine aner, nemlig Theys Pietersen Bacher, f. 1766 og død 1827 i Store Magleby, også kaldet Hollønderbyen, på Amager.

Det fremgår af Dragør Skipperlaugs Examinationsprotokol, at han allerede den 28.1.1786 blev examineret og bestod som styrmand, knapt 20 år gammel. Han har sandsynligvis løjet sig et par år ældre, for der står, at han er 22 år gammel.

Året efter, den 28.5.1787, bliver han gift i St. Magleby Kirke med pigen Ehm Pietersdatter (også et hollandsk navn), "uden forudgående forlovelse og lysning fra prædikestolen og med kongelig allernådigst tilladelse".

Jeg ved ikke, hvorfor en sådan tilladelse har været nødvendig, men jeg formoder, at det skyldes, at enhver styrmand og kap-

tajn på den tid var indrullet i marinen, som naturligvis havde kongen (Chr. VII) som chef. I lægdsrullerne for "Sølimiten", i Søetatens Ruller i Rigsarkivet har jeg prøvet at finde ham, men disse ruller findes kun i bundter med løse ark, som det er svært at arbejde med. Der findes foruden de danske mange norske søfolk i disse ruller.

Ved folketællingen 1801 er Theys fraværende. Hans hustru angiver, at han er "husbonde, styrmand, i Middelhavet.

Men året efter, 1802 registreres Theys Pietersen Bacher som skipper i Københavns Skipperlaugs Mandtalsruller. Der står, at han er født 1762 i Dragør (forkert), boende i St. Magleby. Senere er der tilføjet: død 1817 (forkert skal være 1827). Det tyder på, at disse indførelser kan være ret upålidelige.

Vi nærmer os forklaringen på den mystiske sætning i overskriften.

Gennem Københavns Watterskous Protokoller 1795- kan man følge Theys Pietersen Bachers virksomhed som kaptajn. Allerede 12 dage efter, at han er registreret som kaptajn, går han på langfart

til Dansk Vestindien med fregatten Rosalia.

I Protokollen for 1802 står der:

"L I S T E på det Mandskab, som skal fahre med mig underskrevne af Kjøbenhavn, Fører af Fregatten Rosalia, drøgtig 71 1/2 Laster med Destination St. Chroix i Vestindien og videre efter Ordre. Ombord, når dette beordres. 9 Måneders Gage.

Captain: Theys Pietersen Bacher af Kjøbenhavn, født på Amager".

(Herefter nævnes med navn, stilling og alder samtlige medlemmer af besætningen:

Første, anden og tredje Styrmand, Commodore.

Tømmermand, Kok, 4 Matroser, 1 Jungmand og 1 Dreng.

De fleste er fra Amager eller København. Jungmanden er 15 år, drengen 12, matroserne 21-24 år, skibsofficererne er ældre: 40-50 år.

Derefter står der:

"Maaneden begynder at dreje, som på de første Kontrakter på Vestindien findes anført og forklaret.

Kjøbenhavn, d. 16 juni 1802
Theys Pietersen Bacher"

(egenhændig underskrift)

Den endelige forklaring på, hvad det vil sige, at "månedens begynder at dreje." finder vi i flere

andre kontrakter, hvor der står: "Maaneden begynder at dreje, naar vi haler med Skibet igennem Bommen ved Toldboden, og vedbliver at dreje med fuld Gage, indtil vi med bemeldte Skib enten her til Staden eller anden Losleplads er ankommen og Maaneden os bliver opsagt. Iøvrigt forpligter vi os til at efterleve de Kongelige Allernaadigste Skibsartikler".

(Kaptajnens underskrift)

På almindeligt dansk altså: Mandskabets månedshyre regnes fra det øjeblik, da skibet forlader Københavns havn ved Toldboden, og mandskabet har krav på den vedtagne hyre, indtil man er hjemme i København igen eller en anden havn, hvor de afmønstrer.

Farten til St. Chroix i Dansk Vestindien har formodentlig varet ca 1 år. Den 23. juni 1803 går skipper Bacher igen på farten med "Rosalia", denne gang til en Østersøhavn. Interessant er det, at hele mandskabet består af drenge på 6-16 år! Forklaringen er måske den, at alt voksent mandskab har været hjemme i beredskab på grund af krigen med England 1801-15?

Den 22. august 1803 går farten med det gode skib Rosalia til Barcelona. Der udbetales 3 måneders gage. Denne gang er besæt-

ningen noget ældre. Der er 3 officerer, 5 matroser og andet mandskab i alderen 16-32 år. Desuden er der en jungmand og en dreng på 6 år.

Den 8. sept går farten med Rosalia til Riga "og videre efter ordre". Det helt utrolige, og som det synes ganske uforvarlige ved denne rejse, er mandskabets alder:

Styrmanden er 16 år, bådsmanden 12, tømreren 13, kokken 10 og matroserne 9-10 år!! Desuden er der to drenge på 6 og 4 år, måske dog børn af et par af besætningens medlemmer. Alle de nævnte er opført med både fornavn og efternavn.

Man må forundres over, at de "Kongelige Allernaadigste Skibsartikler" ikke indeholder bestemmelser om skibsbesætningers alder!

Kaptajn Bachers videre farter kan følges gennem senere indførelser, men fra 1807 er det slut. Det gode skib Rosalia er formodentlig som alle de øvrige skibe i den danske flåde blevet røvet af Englænderne.

Theys Pietersen Bacher betegnes ved sin død (i Skibsprotokollen for Amager Birk som "husmand og jordbruger, forhen skibskaptajn". Som de fleste

andre søfarende folk på Amager havde han et stykke jord og et hus. Konen og børnene har så passet dette, mens manden var på søen.

Både navne på personer, gader og administrative enheder i Hollælnderbyen og i Dragør (Dragøe kaldes byen) bærer præg af en befolkning af hollandsk afstamning. Kirkebøgerne er tildels ført på hollandsk, de fleste person- og gadenavne er hollandske, og Hollælnderbyen har særlig administration under en "Scout", nærmest en slags borgmester. Denne administration fortsætter til omkring 1820.

Det Københavnske Waterskoutembede har også fået sit navn efter hollandsk skik. Det var nærmest et slags offentligt forhyringskontor.

For slægtsforskere, der har skippere eller styrmænd fra den tid og fra København eller Amager kan disse interessante arkivaler varmt anbefales. Som ovenfor anført kan også det menige mandskabs navne findes, hvis man nogenlunde ved, hvornår de er gået på farten eller på hvilket skib de har været forhyret.

Rud. Eckstrøm Lave
Hardenbergvej 6, 2500 Valby

**Slægtshistorisk forening for
Storkøbenhavn.**

**Referat af generalforsamling,
tirsdag den 12. marts 1985.**

Inger Lerche valgt til dirigent.

Formanden Otto Bendixen gennemgik i sin beretning årets forskellige møder, bytte aften, Slægt og Stavn, udflugten til Horns Herred.

Faste mødeaftner er umulig at opnå på Frederiksberg bibliotek, da biblioteket først reserverer til eget brug.

Registreringen af folketælling 1845 fortsætter, og man undersøger mulighederne for EDB behandling. Der var en del spørgsmål ang. registrering og de lokalhistoriske foreningers registreringer. Beretningen godkendt.

Kassereren Lone Wredstrøm aflagde beretning om årets reviderede regnskab. Foreningen har nu 344 medlemmer.

Prisen på copier fra Reader Printer er forhøjet til 2 kr. pr. stk. Det blev der en del diskussion om. Enkelte mente, at prisen var for høj. Regnskabet godkendt.

Pr. telefon var indkommet forslag fra Inger Lerche, Ruth Gunde Hansen og Kirsten Norn om at lægge enkelte møder i Lyngby. Ideen med forskellige mødeste-

der blev drøftet, og forslagsstillerne opfordret til at undersøge mulighederne.

Bestyrelsens forslag om kontingentforhøjelse til 90 kr. for 1986 blev godkendt.

På valg til bestyrelsen var: Asger Munksgaard, Lone Wredstrøm Aase Rasmussen og Else Granberg, de to sidstnævnte ønskede ikke genvalg, og Frank Trautvetter er udtrådt p.g.a sygdom.

Fra bestyrelsen blev foreslået: Inger Lerche, A M Krogh Thomsen, Inger Hetmar og som suppleant Alice Bastbjerg. Disse blev uden modforslag valgt.

Som revisor genvalgtes Caspar Hassing og Mogens Rosenløv som revisor suppleant.

Under eventuelt var der forslag om at optage foredragene på bånd, der kunne lånes af fraværende medlemmer, og en genoplivelse af "spørgecentralen" blev foreslået.

Efter generalforsamlingen viste A M Krogh Thomsen film og lysbilleder fra Mormonernes Genealogiske Center i Utah, og gav en levende beskrivelse af egne oplevelser der.

Ref. Else Granberg

REGNSKAB FUR ÅRET 1984

Indtægter:

Kontingent for året 1984	28.602,50	
Kontingent for '84 betalt '83	<u>840,00</u>	29.442,50
Gæstebilletter		600,00
Renter		1.764,15
Reader Printer: indt.fra kopier	7.889,50	
Væske,papir m.v.	./. <u>9.902,74</u>	./. <u>2.013,24</u>
		<u>29.793,41</u>

Aktiver

Beholdning pr. 31.12.84

Giro	3.544,23	
Check	2.360,70	
Bankkonto	28.310,71	
Bankkonto med bog	<u>1.670,14</u>	35.885,78
Kontingent for '84 betalt '83		840,00
Reader Printer		<u>3.053,10</u>
		<u>39.778,88</u>

344 Medlemmer.

Beholdningen af ældre numre af "Slægt og Stavn" er værdisat til

kr. 0,00

København, den 23. januar 1985

Kone Wredsløw
Kasserer

Udgifter:

Udsendelse til medlemmerne		1.071,58
Porto		5.558,70
Mødeudgifter		3.646,45
Årsmøde SSF		892,25
Kontingenter		1.572,00
"Slægt & Stavn": Tryk m.v.	8.082,50	
Salg	<u>800,00</u>	7.282,50
Udflugt: Udgift	7.172,50	
Indtægt	<u>6.925,00</u>	247,50
Diverse		493,70
Afskrivning på Reader Printer		2.000,00
Uverskud		<u>7.028,78</u>
		<u>24.793,41</u>

Passiver:

Beholdning pr. 1.1.84

Giro	1.110,54	
Check	71,18	
Bankkonto	1.575,64	
Bankkonto med bog	<u>21.879,64</u>	24.637,00
Forudbetalt kontingent for '85		3.060,00
Egen kapital		5.053,10
Uverskud		<u>7.028,78</u>
		<u>39.778,88</u>

Ovenstående regnskab er revideret og fundet i overensstemmelse med de foreliggende bilag. Den angivne formue findes i beholdning.

København, den 23. 1. 1985

GENEALOGICA

Landbohistorisk forlag:

Fæstebonde i Nørre Tulstrup ....

Christen Andersens dagbog 1786-1797 - Udgivet ved Jens Holmgaard. Den jydske bonde Christen Andersen i Nørre Tulstrup mellem Viborg og Randers førte i en årrække optegnelser over sin bedrift og sin omfattende handelsvirksomhed. Man møder her en driftig og lokalt anset gårdfæster, der er land- og skovbruger og som handlende opererer over store dele af det centrale Jylland. Og i glimt møder man en selvbevidst personlighed.
190 sider - illustreret - kr 74.

Levnedsløb i Sørbymagle og Kirkerup kirkebøger 1646-1731 ....

Udgivet ved Ole Højrup.
Over en næsten hundredårig periode gav to præster i Sørbymangle-Kirkerup i Vestsjælland i deres kirkebog kortere eller længere biografier af de personer, de begravede. De ialt 901 levnedsskildringer, hvoraf mange hundrede børn, giver et enestående indblik i sociale og demografiske forhold i det sjællandske landbosamfund. Udgiveren har forsynet biografierne med udførlige kommentarer, som giver yderligere oplysninger om de afdødes livsforløb.
145 + 120 sider - kr 88 - Sælges kun samlet.

Optegnelser fra Holevadgården ....

Af Anders Andersen og sønnen Lars Andersen 1767-1863 - ved Holger Rasmussen
Fader og søn på en vestfynsk fæstegård giver i denne bog dels en levnedbeskrivelse, dels månedlige optegnelser over gårdens drift - for årene 1801 til 1837 ved Anders Andersen og derefter til 1863 ved Lars Andersen. I disse 8-10 linier lange indførsler kan man følge forandringerne i landbruget, vejrligets skiftet og begivenhederne ude i landet, således som de blev oplevet og bedømt på denne gård.
246 sider - illustreret - kr 88.

Peder Hansen: Tak for sidst! (1845) ....

Genudgivet med indledning ved Claus Bjørn
Husmandsagitatoren Peder Hansen, Lundby (1801-1855) udsendte i 1845 sit berømte programskrift, i hvilket han berettede om sit liv, sin politiske virksomhed og forsvarede sig mod de anklager, der var rettet mod ham i Roskilde Stænderforsamling. Hans skrift, der er forsynet med en indledning ved Claus Bjørn, giver et levende indtryk af den tidlige bondebevægelses vilkår.
62 sider - illustreret - kr 48.

Sognefoged i Stavnsholt Lars Nielsens dagbog 1789-1794 ....

Udgivet ved Jørgen Dieckmann Rasmussen.

Lars Nielsen, Stavnsholt nord for København, var ikke blot en dygtig landmand og en succesfuld forhandler af lokale produkter - bl.a. kirsebær - i København, men han var også sognefoged, og hans her udgivne optegnelser belyser i høj grad de lokaladministrative opgaver, der blev pålagt sognefogederne. I indledningen belyser udgiveren etableringen af de lokaladministrative organer i tilslutning til den øvrige reformlovgivning.

87 sider - illustreret - kr 54.

Vonsild kirkebog 1659-1708 ....

Uddrag omfattende fødsler, vielser, dødsfald og levnedsskildringer - Udgivet ved Hans H Worsøe.

Præsten Johannes Råde i Vonsild syd for Kolding førte i sin lange embedsperiode en udførlig kirkebog, i hvilken han ikke blot gav de obligatoriske data om fødte, viede og begravede, men tilføjede udførlige levnedsskildringer. Pastor Rådes ofte omfattende og detaljerede skildringer af sine sognebørn giver et enestående indblik i landbosamfundet i årtierne efter svenskekrige og pest-epidemier.

480 sider - kr 168.

Trørød Ryttergodskort ..... kr 80

Eskeilstrup Ryttergodskort ... kr 80 - begge kort kr 140.

Bondeoprør i Danmark 1438-1441 ....

Jørgen Würtz Sørensen.

I denne bog fremlægges for første gang en samlet undersøgelse og analyse af de danske bondeoprør i årene omkring 1440, der kulminerede i de nordjydske bønders rejsning og slaget på Sct. Jørgensbjerg 8. juni 1441:

Først da rømte de Morsinger
og saa de forrædere fra Thy
efter da stod de Vendelboer,
de vilde ikke fly.

Jørgen Würtz Sørensen analyserer rejsningen i de samtidige kilder, i den senere historiske tradition, og de danske bondeoprør placeres i europæisk sammenhæng.

164 sider - illustreret - kr 88.

Vestfynske fæstebønder ....

Karl Peder Pedersen.

Billedet af fæstebonden i 1700-tallet er traditionelt blevet ensbetydende med den sjællandske "Jeppe". I denne lokalundersøgelse af bøndernes forhold på Erholm-Søndergårde gods i det vestlige Fyn viser forfatteren, at der var store forskelle i forhold til Sjælland, og at der op gennem 1700-tallet var tale om en klar fremgangslinie. Bogen søger at skildre fæstebonden både som landbruger på sin gård og i hans relationer til herskabet.

160 sider - illustreret - kr 88.

Landsarkivet for Sjælland m m ....

Brandforsikrings- og brandtaxationsprotokoller m m indtil ca 1872
- (Filmfortegnelser; 2) - kr 20 - (02.91).

Registre over udvandrede 1868-1940. - (Filmfortegnelser; 1) - kr
20 - (02.91)

Skifteprotokoller for godsarkiver m m - (Filmfortegnelser; 3) -
kr 20 - (02.91)

Landsarkivet for De Sønderjydske Landsdele ....

Hvad finder jeg på Landsarkivet i Aabenraa - kr 10 - (02.91)

Nielsen, Hans Kristian ....

Sjællandske Livregiments chefer 1614-1984. Vestsjællands Offset
og Bogtryk, Ndr. Stationsvej 18, 4200 Slagelse - kr 88 - (35.52)

Nedergaard, Paul ....

100 danske præsteslægter. En lille slægtshåndbog opstillet i ud-
drag af stamtavler - Dansk Historisk Håndbogsforlag i samarbejde
med Bogklubben Tordenskjold, 1984 - kr 175 - (99.8).

Pedersen, Frank, ...

Vornedskabets gennemførelse (Odense) - Landbohistorisk Selskab,
cop 1984 - kr 80 - (63.06)

Stern, Nicolai Severin ....

Vore tipoldeforældres Amager - Lamberth 1984. Reprografisk optryk
efter S Stern. Statistisk-topografisk Beskrivelse over Kjøben-
havns Amt - Bind 1, side 106-174 (afsnittet om Amager) - kr 98 -
(46.4 Amager).

Stricker-Petersen, Arne ....

Fyns Amt til 1975 - Odense Centralbibliotek, Lokalhistorisk Afde-
ling - i kommission hos Odense Universitetsforlag 1983-1984 - 3
bind - (Dansk lokalbibliografi) - kr 713.70 - (01.764 Fyn).

Foreningen råder over Personalhistorisk Tidsskrift fra Samfundet for
Dansk Genealogi og personalhistorie 1980 -
samt Släkt och hävd fra Sveriges Genealogiska Förening 1981 -

Disse hæfter kan lånes ved henvendelse til Lone Wredstrøm.

Kopibetaling ....

på foreningens kopimaskine på Rigsarkivet er steget fra kr 1.50
til kr 2.

SLÆGTSFORSKERE - OG DYRERIGET

Man kan, når man sidder på Landsarkivet, have meget fornøjelse af at sidde og inddelle slægtsforskere i typer, som man kan sammenligne med dyreriget. Læsehesten og bogormen er velkendt, men der findes også de mindre behagelige typer, både af han- og hunkøn.

HAMSTEREN

Hamsteren kommer gerne tidligt, lige efter at arkivet er åbent. Hans første gerning er at fremdrage nogle registraturer, hvorefter han udfylder sine bestillingssedler. Registraturerne lader han ligge på sin plads, således at han har dem ved hånden, næste gang han skal bestille arkivalier.

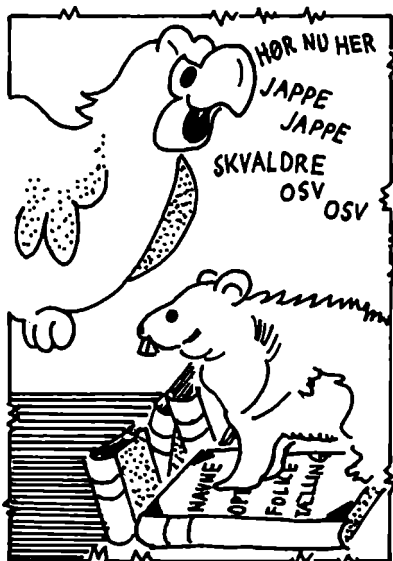
Derefter henter hamsteren alle de folketællinger, han regner med at få brug for i løbet af dagen, måske også nogle navnelister til skifte- og føsteprotokoller.

Hamsteren arbejder bedst, når han har en masse omkring sig, og han er ligeglad med, om han derved generer andre gæster på arkivet. Det er nu engang hans natur at rage til sig.

PAPEGØJEN

Papegøjen er meget selskabelig anlagt, og særdeles interesseret i sin slægt. Papegøjen mener derfor, at alle andre bør delagtiggøres i hendes opdagelser, og det bliver de. Det går især ud over naboerne, men også andre gæster af papegøjens bekendskab kan blive delagtig i hendes nyeste fund.

Papegøjen taler ikke altid højt, men længe, og hun bliver dybt forurettet, hvis hun bliver bedt om at gå udenfor og snakke. Hun kan ikke tie stille ret længe ad gangen, og over for den konstante støj hjælper kun hørerværn.

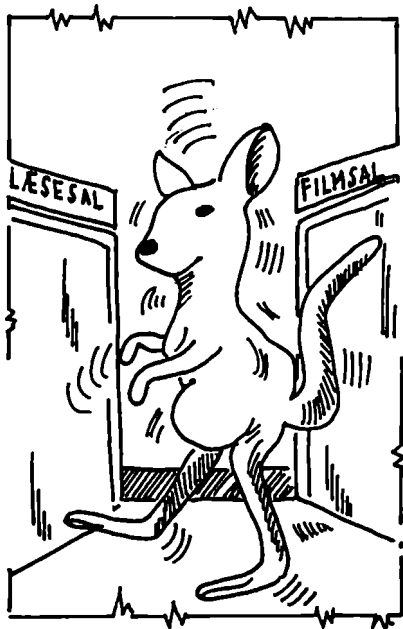

KÆNGURUEN

Kænguruen hopper rundt mellem læsesal og filmsal. Han er meget aktiv, og beslægtlægger derfor gerne en plads begge steder. Hvis arkivet er stærkt besøgt, føler han det meget nødvendigt at spørre en plads på film-læsesalen, således at han ikke skal vente, når han med timers mellemrum skal sidde ti minutter med en mikrofilm.

Især de to første dyrearter er hyppige. Men det er ikke rart med kæledyr på arkivet. Lad dem blive hjemme.

N H Frandsen

Artiklen er et supplement til arkivar THELMA JEXLEV's foredrag i foreningen 13. november 1984. Her resumeres kort de gennemgåede kildegrupper, og dertil føjes en annoteret bibliografi.

KILDER TIL ÆJENDOMSHISTORIE

For slægtsforskere som for personalhistorikere i alm. består det arkivalske grundmateriale i: kirkebøger, folketællinger og løgdsruller. Intet af dette er naturligvis skabt med henblik på historiske undersøgelser, men er som alt andet arkivmateriale, der stammer fra en central eller lokal myndighed blevet til for at tjene administrative formål. Nu kræver disse tre arkivaliegrupper dog ikke større forudsætninger hos den nutidige bruger udover, at vedkommende naturligvis må kunne læse gotisk, der var den alm. skriftform indtil midten af forrige årh. De nævnte arkivfunds er gennemregistrerede i lettegnelige registreringer, og selve materialet, der ofte må benyttes i en eller anden kopiform, volder indholdsmæssigt sjældent problemer. Tydningen af navne og beskæftigelser kan af og til volde vanskeligheder, og m.h.t. brugen af løgdsrullerne er de mange forkortelser et problem - dog stort set afhjulpet ved den forkortel-

sesliste, som findes i registraturerne. Selve genanvendelsen af dette opr. militære udskrivningsmateriale er heller ikke let, men en uomgængelig nødvendighed ved undersøgelser af landbefolkningen i første halvdel af forrige årh., da der ikke blev afholdt Ftk. ml. 1801 og 1834, og først 1845-Ftk. indeholder oplysninger om fødested.

Går vi fra personerne over til ejendomme stiller sagen sig betydeligt vanskeligere. Grundmaterialet herfor er mere kompliceret og langt mere spredt - både på arkiver og på arkivfonde inden for det enkelte arkiv.

Nogen samlet vejledning savnende til de mange vejledninger vedr. slægtshistorie (= personhistorie) findes ikke. Derimod findes mange gode oversigter til enkelte arkivfonde især i Fortid og Nutid.

Både Landsarkivet for Sjælland m.v. og Rigsarkivet har for år tilbage afholdt relevante udstillinger, og de dertil hørende kataloger er en udmærket første-

hjælp. For de specielle sønderjydske forhold er der netop udkommet en egentlig vejledning, som jeg vil henvise alle interesserede til, da jeg ikke kommer ind på Sønderjylland og heller ikke på de specielle forhold for Bornholm. Da de egentlige købstadsjorder bliver matrikuleret betydeligt senere, er købstadsforhold kun berørt periferisk.

Jeg vil i det følgende begrænse mig til væsentlige kilder til ejendoms historie, men samtidig ønsker jeg at understrege, at det såvel ud fra en lokalhistorisk indfaldsvinkel som ud fra en slægtshistorisk er vigtigt at kombinere de ejendoms historiske kilder med de personrelaterede. Vanskeligheden består bl.a. i, at de personrelaterede ofte begynder senere. Der er dog bevaret en lang række kirkebøger fra 2. halvdel af 1600-tallet.

En ejendomsundersøgelse vil ofte tage sit udgangspunkt i 1844-matriklen, der i princippet fortsat er gældende. Derfra vil man bevæge sig bagud ved hjælp af skøde- og panteprotokoller, brandtaksationer, forskelligt kameralt materiale i Rentekammeret og amtsregnskaber, indtil man når tilbage til 1688-matrik-

len og de tidligste matrikelarbejder. Hvilket materiale, der står til rådighed, kan variere fra egn til egn, ligesom nogle kilder er lettere at gå til end andre. For overskuelighedens skyld vil jeg nævne matriklerne først og derpå gå fremad i tiden.

Det blev en af den unge enevældes hovedopgaver at skaffe et bedre og mere retfærdigt grundlag for jordskatterne, der var de eneste helt faste skatter. Derfor indkaldte man straks efter 1660 jordebøger fra både len og adel og nedsatte kommissioner til behandling heraf. Resultatet blev kommissionsmatriklen 1662, også kaldet landgildematriklen. Det utilfredsstillende resultat medførte, at man straks begyndte forfra og fuldendte amtsstuematriklen 1664, der ligesom den første ansatte skattegrundlaget, hartkornet, ved omregning af de gamle fæsteafgifter. I Christian 5.s tid fik man så den første landmåling, hvis endelige resultat blev Chr. V's matrikel 1688, ligesom de første matrikler med et bind for hvert amt. Forud var gået et meget omfattende arbejde, hvis hovedresultater er bevaret i markbøgerne, en for hvert sogn, fra o. 1682. Heri

takseredes jorden efter godhed, bonitet, i 4-6 klasser, enge vurderedes efter græsningsmuligheder og skove efter oldensvin. Den hartkornaansættelse, der blev resultatet, er angivet i modelbøgerne, oftest også en for hvert sogn. - Hele dette materiale blev i 1930'erne afleveret til Rigsarkivet.

Med de store landboreformer 100 år senere og ikke mindst som følge af udskiftningen og ændrede dyrkningssystemer voksede behovet for en ny matrikel. Forarbejderne tog det meste af et halvt århundrede og først 1844 forelå den ny matrikel, der i komplet form og med alle forarbejder findes i Matrikeldirektoratet. Eksemplarer af matriklen kan findes i flere af landsarkivernes arkivfonde, fortrinsvis i amts- og amtsstuearkiver. Af forarbejderne er sogneprotokollerne de vigtigste, da man derigennem ofte kan føre ejerlisterne tilbage til o. 1800. I alle matrikler anføres både ejer og bruger, 1644-matriklen angiver foruden nyt og gl. hartkorn også landgilden, der muliggør identifikation med ældre jordebøger.

Det store bortsalg af krongods efter svenskekrigene medfører, at amtsregnskaberne kildemæssigt

ikke står på højde med lensregnskaberne især m.h.t. hovedregnskaberne (jordebogsregnskaberne). Konsumptions-, familie- og folkeskatter giver vigtige oplysninger, men mangler, hvis skatterne var bortforpagtede. Vigtigst bliver ekstraskatterne med de omfattende kopskattemandtalt. Andre landsdækkende kilder findes ikke før langt ned i 18. årh. Hartkornspecifikationerne fra 1770'erne og 1780'erne har ofte henvisning til 1688-matriklen. De findes i RA. Rtk. gruppe 313. Sammesteds gruppe 462 findes akterne vedr. skatten på besiddelse af fast ejendom 1802. For den del af krongodset, der i en lang periode af det 18. årh. var udlagt som ryttergods findes et stort kildemateriale i Rtk.

Men de øvrige betydningsfulde kilder fra 1700-tallet og fremefter skal man søge i landsarkiverne. Det gælder landstingets og de øvrige "retsbetjentarkivers" skøde- og panteprotokoller med tilhørende realregistre, i nutiden afløst af tinglysningsarkivalier som skødegenparter (ordnet efter matrikelnumre).

Københavns brand 1728 førte til en rivende udvikling af brandforsikringsvæsenet. Først kom købstæderne med, og fra

slutningen af det 18. årh. bliver forsikring af landbygninger alm, men er dog frivillig. Taksationsprotokollerne i branddirektoratsarkiverne med deres omhyggelige beskrivelse af de enkelte bygninger bliver en væsentlig kilde, som i høj grad supplerer skifterne - disse kan man under gunstige forhold være heldige at finde langt tilbage i tiden enten som enkeltdokumenter eller i tingbøgerne.

I Landsarkiverne kan man også i de private godsarkivers fæsteprotokoller, fæstebreve og evt. i regnskaber hente mange oplysninger.

Den omfattende udskiftning, der var led i landboreformerne, kan arkivalisk være ret drilagtig, da udskiftningssagerne ikke findes i en samlet række på eet sted. Det samme gælder de i to eksemplarer udarbejdede udskiftningskort. Et nogenlunde komplet sæt findes i Matrikeldirektoratet, da disse kort normalt har dannet grundlag for de ældste matrikelkort.

LITTERATURVEJLEDNING.

Det grundlæggende arbejde om landboforhold i alm. er F. Skrubbeltrang. Det danske landsbysamfund 1500-1800, 1978. I kap

III gives en meget lettilgængelig forklaring på matrikler og landmåling samt driftssystemer s.105-112. Bogen er forsynet med en udførlig bibliografi over kildeudgaver og litt.

Et andet oversigtsværk til forståelse af landsbystrukturer er F.Hastrup: Dansk landsbytyper. En geografisk analyse, 1964.

Landsbyernes udvikling frem til o.1700 er behandlet af E. Porsmose: Den regulerede landsby I-II, 1981. En grundig, men knap så let læst bog. Et vigtigt afsnit er bebyggelsesstrukturen i 1680'erne, I s.73-84.

Arkivregistraturer:

For Rigsarkivet er de vigtigste

VA. XII Rentekammeret, v. J. Holmgaard 1964.

J.O.Bro-Jørgensen: Matriklerne 1664 og 1688, 1976 (med filmnumre). Til lens- og amtsregnskaber findes kun seddelregistraturer. For lensregnskaberne afhjælpes savnet af en egtl. registratur af T.Jexlev: Lensregnskaberne. En oversigt, 1978. Den omfatter alt bevaret materiale 1559-1661/62.

Til alle landsarkiver findes der nu "guider" samt en lang række specialregistraturer over

godsarkiver (Fyn har udsendt særlig mange og af generel værdi er L.Jansen: De fynske godsarkiver. En introduktion, 1975).

Af andre specialregistraturer bør nævnes Brandforskringsarkivalier for købstæder og landbygninger til ca. 1872. FA udg. af LA for Sjæll. v. A.Jørgensen.

Udstillingskataloger:

J.Andersen: Ejendoms historie. LA f. Sjæll. 1976 (kopi af indledn. kan erhverves).

Hvordan benytter man kilderne i Rigsarkivet til belysning af ejendoms historie på landet. RA 1.afd. v. P.Koregaard, 1981.

Literatur:

Håndbog for dansk lokalhistorikere, red. af J.Hvidtfeldt 1952 (og senere). Heri finder man lettest forklaring på begreber og kortfattede oversigter over de forskellige arkivalietyper.

LITTERATUR TIL SPECIELLE OMRÅDER

Sønderjylland:

L.Henningsen: Ejendoms historie i Nordslesvig, LA i Åbenrå 1983. Gennemgår kilder både til jordejendomme og bygningers historie. En tilsvarende kongerigsk oversigt ville være ønskelig.

Amtsregnskaber:

C.Christiansen: Om amtsregnskaberne som historisk kilde. For-

tid og Nutid 1923 s.1-17.*

Matrikler:

K.-E.Frandsen: Matriklen af 1662. Rapport til Statens humanistiske forskningsråd, 1977.

G.Knudsen: De danske matrikler.F og N 1919 s.1-42.*

H.Pedersen: De danske landbrug 1688, reprodug. 1975. Sognevis opstillede tabeller over alle landejendomme. Med indl. af S. Aakjær og F.Skrubbeltrand.

V.Hansen: Vor landsbyers alder og udvikling. Studier over to markbøger til 1688-matriklen. Geogr. tidskrift 1959 s.66-102.

K.Jarnhus: Om 1844-matriklen som landbohistorisk kilde. F og N 1958 s.201-211.

S.Aakjær: Dansk landsbyhistorie 1844-1660.F og N 1923 s.147-163*

Udskiftning:

G.Knudsen: Dansk historisk Fællesforenings registrering af udskiftningskort. F og N 1935 s. 173-179.

C.Rise Hansen og A.Steensberg: Jordfordeling og udskiftning, 1951. Omfatter tre sjællandske landsbyer.

Brandforsikring:

H.Linde: Landbygningernes brandforsikring 1792-1892. F og N. 1966 s.1-4.

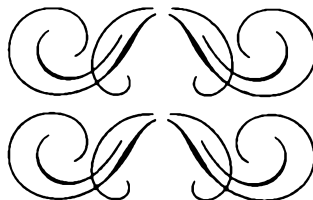
F.Jørgensen: Brandforsikringsarkivalier i Rigsarkivet vedr.

landbygninger i kongeriet. F og N 1968 s.383-389.

De med * mærkede artikler er optrykt i Lokalhistorie - rigshistorie 1967.

Siden Skrubbeltangs bog er der kommet adskillige landbrugshistoriske studier, fortrinsvis udgivet af Landbohistorisk Selskab. Der henvises til forskellige oversigter over selskabets skrifter og til tidskriftet Bol og by.

Thelma Jexlev

I N D H O L D

Fra redaktøren	s. 2
Københavns brand 1728	s. 3
Rud. Eckstrøm Lave: Månedens begynder at dreje, når	s. 8
Referat af generalforsamling, tirs. den 12. marts 1985	s. 11
Regnskab for året 1984	s. 12
Genealogica	s. 14
N.B. Frandsen: Slægtsforskere - og dyreriget	s. 17
Thelma Jexlev: Kilder til ejendoms historie	s. 18

FORSIDEBILLEDETS TITEL: Københavns huse. Børnehuset blev opført i forbindelse med Helligåndskirken. Det er den store bygning til højre i baggrunden af billedet. I forgrunden ses Københavns havn og slotspladsen. (Fra "Lars Håastrup: Danskerne. Bd. 2").